

koji često bezrazložno prekida uvrštene radove, te bi možda bilo bolje da se ovaj popratni slikovni materijal stavio nakon kraja svakog rada. Ipak treba pohvaliti sve osobe koje su se prihvatile pothvata da se ponovno vrednuje jedna prešućena i zaboravljena osoba iz naše ne tako davne povijesti kao što je ban Josip Šokčević. Nadamo se ujedno da ovaj Zbornik radova nije opet za duže vrijeme posljednje slovo o životu bana Josipa baruna Šokčevića, jer kako su sami autori priloženih radova primijetili, ostalo je još mnogo mjesta u biografiji ovoga slavnoga hrvatskoga sina, koje treba istražiti i znanstveno vrijednovati. Koliko je značajan ban Šokčević za hrvatsku povijest možda su ponajbolje iskazali njegovi suvremenici nakon njegove smrti 1896. godine, objavivši nekrolog u *Obzoru*, u kojemu su posebice istaknuli, opraštajući se od Josipa baruna Šokčevića, kako je on bio: "ustavan kao ban, pravedniji i slobodoumniji od liberala".

Krešimir Bušić

Vjekoslav Klaić-život i djelo: zbornik radova sa znanstvenog skupa o životu i djelu Vjekoslava Klaića u povodu 150. obljetnice rođenja i 70. obljetnice smrti 1849.-1928.-1998.-1999. održanog 6. i 7. studenog u Slavonskom Brodu i Garčinu, Zagreb-Slavonski Brod., 2000., 496 str.

Glavni cilj grupi autora, koji su sudjelovali u stvaranju ovog zbornika, bio je istaknuti veličinu i svestranost ličnosti Vjekoslava Klaića. Zajedničkim znanstvenim skupom obilježili su 70. obljetnicu smrti te na brodsku inicijativu i 150. obljetnicu rođenja. Svi sudionici znanstvenog skupa, njih 21, prikazali su Vjekoslava Klaića kao jednog od najvećih hrvatskih povjesničara, historiografa, zemljopisaca, kao muzikologa, glazbenika, pisca školskih udžbenika, urednika časopisa, književnog i glazbenog kritičara, književnika, učitelja, profesora, rektora, političara, akademika i nadasve - domoljuba. Dakle, kao osobu koja uistinu zaslužuje "titulu" hrvatskog velikana.

Rad koji "otvara" zbornik je "Biografija i bibliografija Vjekoslava Klaića" Marije Karbić (7.-63.). Sastoji se od tri poglavlja: Životopisa, u kojem se iznose podaci o privatnom životu Vjekoslava Klaića kao i onom profesionalnom, tj. njegov razvojni put kao profesora, povjesničara-znanstvenika, urednika časopisa, rektora; Bibliografije, u kojoj su navedene Klaićeve knjige, znanstvene rasprave, popularni članci, polemike, književna i glazbena djela objavljena u razdoblju od 1870. do 1994. i Literature o Vjekoslavu Klaiću. Tu je, pak, navedna najvažnija literatura o njemu.

Mario Strecha napisao je "Vjekoslav Klaić u okviru hrvatske historiografije u 19. i na poč. 20. st." (63.-80.). Navodeći temeljna obilježja hrvatske historiografije u 19. i na poč. 20. st. te njezine predstavnike, Vjekoslava Klaića naveo je kao jednog od najistaknutijih i kao pristalicu genetičke historije koja nastoji odgovoriti kako su povijesne pojave nastale i što dovodi do njihovih promjena. Govori i o Klaićevu konceptu povijesti, njegovu shvaćanju povijesnog toka, tko su pokretači povijesnih kretanja i o glavnim temama njegovoga istraživanja.

Na taj se rad nastavlja i Stanko Andrić koji piše "Klaićev udio u rasprama hrv. i mađ. historiografije" (81.-116.). Naime, hrvatski i mađarski historiografi spornili su se u svojim raspravama oko dva problema: tzv. Pacte convente i tzv. "slavonskog pitanja". Autor navodi da je Klaić zastupao ideju pripadnosti Slavonije Hrvatskom kraljevstvu, a razlog takvog Klaićevog razmišljanja on razlaže u sljedećim poglavljima: 1) Pacta conventa; 2) Rana pripadnost Slavonije; 3) Pečuška biskupija; 4) Somodška županija; 5) Županijska organizacija; 6) Istočna Slavonija.

Borislav Grgin u svom radu "Hrvatske velikaške obitelji" (117.-128.) analizira kako je Vjekoslav Klaić obradio povijest hrvatskih velikaša u njegovoj više-sveščanoj *Povijesti Hrvata* i u mnogobrojnim specijalističkim radovima. Vjekoslav Klaić je u tim radovima obuhvatio najvažnije velikaške obitelji kao što su Šubići, Frankopani, Kurjakovići, Nelipići, Blagajski i dr.

"Vjekoslav Klaić i Bosna" Damira Agičića (129.-136.) prikazuje koliko je ova tema u znanstvenom i stručno-pedagoškom opusu Vjekoslava Klaića bila važna. Autor također navodi Klaićeve najvažnije radove o Bosni te ih analizira i uspoređuje s nekim kasnijim spoznajama u historiografiji o toj zemlji.

Svoj doprinos povijesti hrvatskoga državnog prava Klaić je dao radovima o Hrvatskoj pragmatičnoj sankciji, a upravo tu temu obrađuje Anto Milušić u "Radovima Vjekoslava Klaića o Hrvatskoj pragmatičnoj sankciji" (137.-170.). Središnje mjesto među tim Klaićevim radovima pripada raspravi "Hrvatska pragmatična sankcija" objavljenoj u *Radu JAZU* 1915. u Zagrebu, gdje Klaić zaključuje da je taj članak VII. iz 1712., koji daje pravo nasljedstva habsburškoj ženskoj lozi u Hrvatskoj, istaknuo samosvojnost Hrvatskog kraljevstva prema Ugarskoj. Rad je podijeljen na šest poglavlja.

"Vjekoslav Klaić u srpskoj kritici", rad Mate Artukovića (171.-204.), prikazuje iznimno kritično stajalište srpske historiografije prema Vjekoslavu Klaiću, budući da se on beskompromisno borio protiv onog dijela srpske historiografije koja je posrblivala hrvatske zemlje, jezik, kulturnu baštinu, velikane. Također su, kako navodi autor, srpski intelektualni krugovi prije Domovinskog rata, zbog sadržaja njegovih djela, u njemu vidjeli preteču, tobožnjih, genocidnih ideja.

Agneza Szabo u svom radu "Glavni grad Zagreb u djelima Vjekoslava Klaića" (205.-220.), utvrđuje na temelju bibliografije radova Vjekoslava Klaića da je istraživanje povijesti grada Zagreba bilo na visokom mjestu prioriteta u njegovu stručnom i znanstvenom radu.

"Vjekoslav Klaić kao geograf" Dragutin Feletara (221.-244.) prikazuje Vjekoslava Klaića kao jednog od najznačajnijih hrvatskih geografa te navodi njegova djela i ostvarenja na tom znanstvenom području.

Gorana Doliner u radu "Historiografija o Vjekoslavu Klaiću: glazbeniku, skladatelju, glazbenom povjesničaru, muzikologu, organizatoru" (229.-244.) iznosi podatke kojima je cilj pridonijeti što boljem poznavanju djela Vjekoslava Klaića, ne samo kao povjesničara i geografa, već i kao glazbenika, jer je njegov doprinos glazbenom životu Zagreba i Hrvatske jednako značajan.

Sanja Majer-Bobetko u "Prinosima Vjekoslava Klaića u glazbenoj publicistici i historiografiji" (245.-260.) navodi da je Vjekoslav Klaić u glazbenoj publicistici i historiografiji prisutan od 1879. do 1925. kad Hrvatska još nema ni tradici-

ju glazbenog povijesnog istraživanja ni historiografije. Klaić je svojim radovima, usmjerenim na razdoblje ilirizma pa i starijim razdobljima hrvatske prošlosti, dao velik doprinos ovoj znanstvenoj disciplini. Kao njegovu najznačajniju raspravu autorica navodi raspravu o budnici "Još Hrvatska ni propala" gdje Klaić sumnja da je Livadić autor te budnice.

"Književnik Vjekoslav Klaić" rad je Vinka Brešića (261.-272.) kojim, s obzirom na to da je Vjekoslav Klaić uređivao književne časopise *Hrvatska lipa* i *Vienac*, objavljivao kritike, eseje, pjesme, novele, polemike, autobiografske memoare i prozu, utvrđuje u četiri poglavlja koje mjesto i ulogu Vjekoslav Klaić zauzima u povijesti nacionalne književnosti.

Stjepan Blažanović svoj prilog zborniku dao je radom "Jezik i stil književnog stvaralaštva Vjekoslava Klaića" (273.-288.). Naime, Klaić je objavio roman *Majka i kći* te autor na osnovi njega govori i ocjenjuje koliko se Klaić uspješno snašao i u književnom stvaralaštvu.

"Vjekoslav Klaić kao književni kritičar", rad Ivice Matičevića (289.-304.), prikazuje da je Klaić i u književnosti bio povjesničar i da ga vrednovanje, ocjenjivanje i upućivanje čitatelja na čitanje nekog djela nije zanimalo. On je opisivao književnika, pojedinca, pojavu u hrvatskoj književnosti. Posebno autor ističe njegovu analizu formalnih aspekata Mažuranićeva spjeva "Smrt Smail-age Čengića".

Josip Bratulić u svom radu "Vjekoslav Klaić i Matica hrvatska" (305.-316.) prikazuje koliko je on bio povezan svojim radom i djelovanjem s poviješću Matice hrvatske.

"Vjekoslav Klaić kao urednik *Vienca*" napisao je Dubravko Jelčić (317.-322.) i ukazuje na činjenicu da je Vjekoslav Klaić bio i književnik i urednik književnih časopisa *Hrvatska lipa* (1875.) i glasovitog *Vienca* (1883.-1889.) te je na taj način utjecao na tijek hrvatske književnosti tog doba.

Kao jednog od naših najvažnijih autora školskih udžbenika povijesti i zemljopisa, predstavio ga je Ivan Biondić u radu "Vjekoslav Klaić kao autor školskih udžbenika" (323.-362.). Njegovi udžbenici predstavljali su visok domet pedagoško-psihološkog oblikovanja. Oni nisu bili zasićeni informacijama, približio ih je učenicima i znatno su utjecali na mladu učeničku svijest o nacionalnoj pripadnosti te su budili domoljubne osjećaje. Kao priručnici, Klaićevi udžbenici uporabljivi su i danas.

Rad "Vjekoslav Klaić na zagrebačkom sveučilištu" Zdenke Janeković-Römer (363.-374.) govori o djelovanju Klaića na Sveučilištu na kojem se, uz kraće prekide, zadržao sve do umirovljenja 1922. Predavao je različite kolegije iz nacionalne i opće povijesti i iz zemljopisa, a rad još govori i o načinu na koji je održavao nastavu i predavanja.

O njegovoj djelatnosti na Sveučilištu piše i Josip Milić u radu "Vjekoslav Klaić - 28. rektor Sveučilišta u Zagrebu", (375.-400.). Autor navodi burne događaje koji su potresali Sveučilište upravo u vrijeme kada je Klaić postao rektor 1902. te kako se uspješno snašao u toj ulozi.

"Politički rad Vjekoslava Klaića", rad Stjepana Matkovića, (401.-414.), govori nam koliko je Klaić bio uključen u politički život te navodi činjenicu da je Klaić, u trenucima kad se i bavio državno-političkim prilikama u Hrvatskoj,

smatrao da trebamo imati povijest u vidu jer se upravo iz nje mogu izvući vrijedne pouke.

Robert Skenderović postavio si je u radu "Ostavština Vjekoslava Klaića" (415.-424.) cilj utvrđivanje opsega i sadržaja rukopisne ostavštine Vjekoslava Klaića. Ona je određena pregledavanjem arhivskih fondova svih važnijih institucija kao i ostavštine koja je u posjedu njegove unuke dr. Ljerke Klaić. Također se ocjenjuje u kojoj je mjeri ostavština objavljena te koji bi spisi, još neobjavljeni, bili važni za objavljivanje u znanstvene svrhe.

Zbornik sadrži i *Dodatak* u kojem se nalaze radovi čije su teme važne i vezane za Klaićev život, ali ti radovi nisu bili obrađeni na znanstvenom skupu u Slavonskom Brodu i Garčinu.

Jedan od njih je i rad Dragutina Pavličevića "O metodološkim nazorima Vjekoslava Klaića" (427.-450.). Rad se dijeli na sljedeća poglavlja: 1) Podaci iz životopisa; 2) Njemačka historiografija XIX. st. i njezin utjecaj na Vjekoslava Klaića; 3) Shvaćanje povijesti i metodologija Vjekoslava Klaića; 4) Filozofija povijesti u Vjekoslava Klaića; 5) Hrvatska povijest u Klaićevoj interpretaciji te zaključak. U tim poglavljima autor smatra Klaića, zajedno sa Šišićem, vodećim predstavnikom hrvatske historiografije genetičkog usmjerenja. Smatra ga i vrlo plodnim istraživačem-praktičarom koji je svojim svestranim djelovanjem pokušao probuditi nacionalnu svijest u Hrvata.

"Vjekoslav Klaić-Zmaj Garčinski", rad Jurja Kolarića (451.-458.), govori nam kako je Klaić bio član domoljubne udruge Braća hrvatskog zmaja koja je imala cilj očuvati hrvatsku kulturnu baštinu i oživiti uspomene na događaje i velikane iz hrvatske prošlosti. Vjekoslav Klaić postaje članom te udruge 15. svibnja 1910., a 1924. postaje doživotnim članom. U toj udruzi nosio je ime Zmaj Garčinski.

Krunoslav Kamenov u radu "Portreti Vjekoslava Klaića (459.-468.) govori o svim poznatim i dostupnim portretima Vjekoslava Klaića. Posebno ističe da svi portreti imaju dokumentarnu vrijednost jer se stvara predodžba o Klaićevoj pojavi. U radu su objavljene i ilustracije tih portreta.

"Vjekoslav Klaić i knjižarstvo u Hrvata", rad Živka Strižića (469.-484.), analizira Klaićevu knjigu *Knjižarstvo u Hrvata* za koju navodi da je važna ne samo za knjižare već i za sve one koji se na bilo koji način bave prošlošću hrvatske knjige.

Vjekoslav Klaić - rodoljub i vjernik, homilija je koju je na spomen-misi u Garčinu u povodu 70. obljetnice smrti održao garčinski župnik Stjepan Starešina, a također je objavljena u zborniku.

U zborniku je objavljen i program znanstvenog skupa kao i nacrt spomen-ploče koja je postavljena u Gundulićevoj 63 u Zagrebu gdje je Vjekoslav Klaić živio od 1909. do 1928. Čitav zbornik obogaćen je ilustracijama portreta Vjekoslava Klaića, naslovnica njegovih djela, dokumenata, novina kao i fotografijama grada Zagreba i Klaićevog rodnog Garčina, a u njemu se nalaze i foto-zapisi sa znanstvenog skupa.

Ivana Jukić